

אורות הגבעה

פרשת שמות

לזכות כ"ק מן עט"ר הגה"צ אדמו"ר מטאלנא שליט"א

לע"נ ר' יואל בן ר' פנחס הלוי ז"ל

להארות וכן לתרומות והנצחות נא לפנות לטלפון: 02-5870080

המגביה ידו על חבירו

הקדמה

השבוע נלמד בחלק ההלכתי על האיסור להגביה יד על חבירו, ובחלק הרעיוני על הדרך האפקטיבית לגדל ילדים שילכו לאור ה' כל ימיהם ושלא ייכנסו בתוך הקטגוריה של "שובבים", שהרי בפרשיות אלו של שובבים, אנו מתקנים את השובבות.

פסול לעדות

פרשתנו מספרת, שכאשר משה רבנו גדל ויצא אל אחיו, ראה "שני אנשים עברים ניצים". תגובתו של משה הייתה: "ויאמר לרשע, למה תכה רעך". המילה 'תכה', בלשון עתיד, מורה, שהאיש עדיין לא הכה את חבירו, ובכל-זאת, הוא כבר מכונה 'רשע'. ואכן, הגמרא [סנהדרין כ"ח]: לומדת מזה בשם ריש לקיש ש"המגביה ידו על חבירו, אף-על-פי שלא הכהו – נקרא רשע".

הרמב"ם פוסק כהאי לישנא "אפילו להגביה ידו על חבירו אסור, וכל המגביה ידו על חבירו אע"פ שלא הכהו הרי זה רשע". הרמב"ם שינה מלשון הגמרא בשתיים. [א] כתב "אסור", לשון שאינה מופיעה בגמרא. [ב] הוא כתב "הרי זה רשע" לעומת הגמרא שאמרה "נקרא רשע".

ראיתי לאחד קדוש מדבר, שטען שהרמב"ם בא להדגיש במילה "אסור" שאין בדברי ריש לקיש דבר אגדה גרידא [כדברי המהרי"ט אבה"ע ס' נ"ג] אלא פסק הלכה. ופסק ההלכה הוא, שיש לו דין רשע, ושהוא פסול לעדות, כדברי ההגהות מיימוניות.

ובהלכה לפני זה הרמב"ם כותב "הרי זה עובר בלא תעשה" ואילו כאן כותב שעובר באיסור, משמע שאינו אסור אלא מדרבנן [והקרא ד"למה תכה רעך" אינו אלא אסמכתא בעלמא]. ומפורש כן בחינוך [מצוה תקצה שהאיסור אינו אלא מדרבנן].

וכתב הרמ"א [בחו"מ ס' ל"ד ס"ד] המגביה ידו על חבירו להכותו פסול לעדות מדרבנן. וכתב ע"ז בביאור הגר"א [ס"ה], דנקרא רשע דכתיב [ויאמר לרשע כו' כמש"ש נ"ח]. ומ"מ אין נפסל מה"ת כיון שאין בהם מלקות עכ"ל. והיינו העובר על כל לאו שאין בו מלקות, אינו נפסל לעדות. ומקור הדברים בב"י [שם בשם המרדכי פרק זה בורר ס' תרצה ופרק החובל ב"ק ס' ק"ב] וכתב ע"ז בב"י דאף אם אין לוקה עליו מ"מ פסול לעדות דאם העובר על איסור דרבנן פסול לעדות כ"ש לעובר על דברי תורה שאין בהם מלקות.

אמנם דברי הב"י והגר"א המגביה יד כשר לעדות מה"ת הואיל ואינו לוקה, תמוהים לכאורה, שהרי כל עיקר מה דאין נפסל לעדות אא"כ עבר עבירה שיש עליה מלקות הוא משום דברשת מלקות כתיב 'והיה אם בין הכות הרשע' ומאחר שהתורה קראתו רשע, פסול לעדות, כדכתיב 'אל תשת ירך עם רשע להיות עד'. ומעתה יש לתמוה, למה המגביה יד על חבירו לא יפסל לעדות מדאורייתא מאחר שהתורה קראתו רשע?

ופוק חזי מש"כ בשו"ת בית יוסף דיני קידושין [סי' ב'] וז"ל המגביה יד על חבירו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע. פסק רב"ן דיש לקרותו רשע ופסול לעדות, ואעפ"י שיש מקום לבעל דין לחלוק ולומר דלא מפסל לעדות אלא מדרבנן. ו"ל דהני מילי במגביה יד ולא הכה דאתי מדרשא ד'למה תכה', ולא נאמר 'למה הכית' וכו' אבל מכה ממש לית דין ולית דיין דנקרא רשע מפשטיה דקרא ופסול לעדות מדאורייתא.

נמצא שנחלקו גדולי הפוסקים ביסוד מה שהמגביה יד על חבירו פסול לעדות, דדעת הב"י הוא איסור מן התורה, והתורה קראתו רשע ועכ"ז מה"ת כשר לעדות לפי שאינו לוקה. וכן דעת הגר"א בביאוריו. ודעת השו"ת ב"י דאם אך התורה קראתו רשע, פסול לעדות אף בלא מלקות. אלא ד"ל דאין איסור מה"ת להגביה יד על חבירו דאפשר דהוי רק אסמכתא. וראה ראיתי בחי' רבי שמואל [סנהדרין ע"ב ר"ן] שהקשה על מש"כ בבית יוסף [שהבאנו לעיל ולא על מש"כ בשו"ת ב"ן] שאינו פסול לעדות מה"ת, והרי אף אם אינו חייב מלקות, התורה קראתו רשע וצריך להיות פסול לעדות. ורצה לומר שהאיסור אינו אלא אסמכתא בעלמא. אבל לי הקטן צ"ע, שמופיע בדבריו דהוי מה"ת [והערי בזה בס' היקר מפז 'חבצלת השו"ן' שמות עמ' ל'].

ויש לומר, בהקדם מה שבחסידי השם עלינו, באורות הגבעה [גיליון יום כיפור תשע"ד] הבאנו מקורות להוכיח ששם "רשע" בתחום אחד בהלכה אינו בהכרח גורר אחריו שייקרא רשע בתחום אחר, וכל דין וגדרי רשע משלו עיי"ש וינעם לך. כך גם כאן, גם אם התורה הדביקה לו תווית של "רשע" [ויאמר ל"רשע" למה תכה' - ולכל המגביה ידו על חבירו נקרא רשע] אינו בהכרח לומר שגם בדני עדות יחשב לרשע וייכנס למסגרת של "אל תשת ירך להיות עם רשע" וייפסל לעדות.

ובתומים [סי' פ"ז סק"ז] כתב לחדש זז"ל גזירת הכתוב דאין אדם נעשה רשע וחשוד כי אם בב' עדים שמוציאין אותו מחזקתו וכל כמה דליכא עדים אין יוצא מחזקת כשרות ואפי' אמת שעבר עבירה מ"מ לא נפסל כי אם בשני עדים שראוהו וכ"כ באורים ס' ל"ח סק"ג. ועפ"ז כתב דרשע היודע עדות לחבירו חייב להעיד בב"ד כ"ז שלא להרשיעוהו בב"ד. ולכ"כ באו"ש פ"ב עדות ה"ב ד"ה הנה. והבזיר יצחק ס' י"ט ד"ה עוד, ביאר בזה דברי הרא"ז [בשלה"ג סנהדרין ה] דגזלן כשר מה"ת לגיטין וקידושין, וביאר דהיינו בזה"ל דליכא בב"ד.

והטיב לבאר דברי התומים בס' חבצלת השרון [שם] דיסוד פסול הרשע לעדות אינו משום דבעל עבירה פסול לעדות אלא הוא דין נוסף על מה שהוא בעל עבירה שע"י העבירה נעשה וחלות שם רשעות דחייל ביה פוסלתו לעדות ואשר בזה דעתו דחלות שם רשע אינו נקבע אלא בהרשעת ב"ד עפ"י ב' עדים [ויעוין בקה"י סנהדרין ס' ז' שביאר דברי התומים דאינו נפסל כל שלא נודע פסול]. ונראה להוסיף בזה, דמה שהרשע נפסל לעדות אינו משום שנודעה רשעותו בב"ד אלא דעיקר פסול רשע הוא רק כאשר הוא מורשע בב"ד ובזה דומה לחייבי מיתות ומלקות דאינו מתחייב מיתה עד אחר הפסק שהוא מורשע בב"ד לחובת מלקות ומיתה וה"נ צריך את הפסק דין של ב"ד להוציאו מחזקתו ואף דמאחר שהוציאוהו מחזקתו הרי זה פסול למפרע מ"מ צריך הכרעת ב"ד לדבר זה.

הלא מעתה נראה דממה שאמרה תורה שהמגביה יד על חבירו נקרא רשע עדיין אין הכרח שהוא נפסל לעדות מה"ת [אם אין לו עונש מלקות] כי אפשר שהוא בעצמו נקרא רשע, אך אין זו רשעה המסורה לבי"ד להרשיעו ולהוציאו מחזקת כשרותו, ולמש"נ הרי לא סגי במה שהתורה קראתו רשע אלא בצירוף מה שמשפטו מסור לבי"ד להרשיעו עכ"ל עיי"ש עוד מה שהאריך כדרכו בקודש.

עכ"פ בעצם איסור הגבחה יד על חבירו, יש בפוסקים שלש שיטות – א] שאין אלו אלא דברי אגדה, ב] איסור דרבנן, ג] איסור דאורייתא [עד שיש קס"ד שלוקים עליו].

גדר האיסור

וביאר האחרונים, דהיסוד להתפלגות השיטות הוא השאלה, מהי הגדרת האיסור של "המגביה ידו על חבירו". אפשר לראות בהגבחה היד את התחלת הפעולה של הכאת הזולת. וזה היחידוש בעניין זה, שאפילו תחילתה של פעולת ההכאה גורמת לאדם להיקרא 'רשע'.

אולם ייתכן שהקביעה כי האדם נקרא 'רשע' אינה בגלל הנזק והצער שנגרמו בהמשך לזולת, אלא בגלל האדם עצמו: אדם שמגביה ידו על חבירו, גם אם הדבר לא התפתח אחר-כך להכאה בפועל, וגם אם לזולת לא נגרם שום נזק – עצם העובדה שאדם מרים את ידו משקף מידה רעה שלו, ולכן הוא נקרא 'רשע'.

עונש על כוונה

על-פי ההגדרה הראשונה, יש קושי לקבוע כהלכה ברורה שהמגביה ידו על חבירו נקרא 'רשע'. כלל בדיני התורה קובע שאין מענישים על מחשבה שלילית. אמנם כאן מדובר לא במחשבה לבדה, אלא גם בהגבחה היד בפועל, אבל עדיין אין כאן פעולה של הכאת הזולת, ולכן אי-אפשר לקבוע (כהלכה פסוקה) שבגלל עצם הגבחה היד ייקרא האדם 'רשע'.

אולם אם אנו בוחנים את העניין לא בהיבט של הפגיעה בזולת, אלא במה שהגבחה היד משקפת על מהותו של האדם העושה כן – כי-אז התורה קוראת לו 'רשע' בגלל עצם העובדה שהוא הרים את ידו על חבירו, גם אם בפועל לא הייתה שום הכאה. לכן מצד ההיבט הזה מוגדר האישי 'רשע' בהיבט הלכתי מובהק, והשאלה היא אם זה דאורייתא או דרבנן.

לא להפוך את התפקיד

יש להוסיף ביאור מדוע דווקא הגבחה היד היא איסור. תכלית בריאת האדם היא "לשמש את קונו", על-ידי שכל איברי גופו עובדים את הקב"ה. הי"ד מסמלת את הנתניה, וזה עיקר תפקידה – לתת צדקה, לגמול חסד, לעזור לזולת [עיי' תקנ"ז בהקדמה – חסד דרושא דימינא"]. כאשר הי"ד הזאת מורמת לפעולה הפוכה לחלוטין – להכאת הזולת – יש בזה חטא חמור, כי בכך הופך האדם את תפקידה של היד מן הקצה אל הקצה.

מכאן אפשר ללמוד כמה גדולה היא הפעולה של 'הגבחה היד' בכיוון החיובי – להשתדל לפעול לטובת הזולת יותר מהטבע והרגילות, עד שהאדם 'מגביה' את עצמו מכל המדידות והמגבלות של העולם ומגיע לאהבת-ישראל למעלה מכל מידה ושיעור [כל זה ראיתי בספרים].

גדר האיסור – משום האיום

ואפשר להציע גדר אחר לאיסור, ולא משום שהפך את תפקיד היד. דהנה, הרמב"ם במצות ל"ח כתב "ממצאת האזהרה היא האזהרה מהכות כל איש מישראל וכבר הזהירו מלרמז להכות ואפילו לא יכה אמרו כל המגביה ידו על חבירו להכותו נקרא רשע שנאמר ויאמר לרשע למה תכה רעך". ועד"ז כתב בספר החינוך מצוה תקצה וז"ל ומזה הלאו היא אזהרה מהכות כל איש מישראל וחכמים זכרונם לברכה מנעו אותנו אפילו מלרמז להכות אמרו כל המגביה ידו על חבירו להכותו נקרא רשע שנאמר ויאמר לרשע למה תכה רעך.

וכתב בקובץ אור ישראל [נ"ג עמ' רנ"ג] שנראה בדעת הרמב"ם והחינוך דסברי מרן, דגדר האיסור דהרמת יד הוא מעשה האיום על חבירו, שהרמת היד מאיימת ומפחידה. והנה בסוגיא דסנהדרין איתא "אמר זעירי אמר רבי חנינא נקרא חוטא שנאמר [שמואל א ב טז] ואם לא לקחתי בחזקה וכתוב שם ותהי חטאת הנערים גדולה מאד. ופירש רש"י ולא לל לקחתי בחזקה כזני עליו כתיב סהוי חוקפים כזכך הזכמים ולאמר אם לא תקח לי לקח בחזקה להיטו כמיים ידו סהוי מגומנין ופירוש מלאומין [לכנות ע"פ]. הרי שפירש דהא דמביאה הגמרא ממעשה דבני עמי, ולשני מרים ידו הוא מזהים שבני עלי היו מאיימין על אלו שהביאו קרבנותיהם, משמע מזה שגם הא דמרים ידו על חבירו הוא משום איום וכמשנת עכ"ל. [אלא שהבדל יש בין הרמב"ם לחינוך, דבחינוך מפורש שהוא מדרבנן ואילו ברמב"ם יש משמעות שהוא מדאורייתא. כך למד הגרש"ר בחידושו לסנהדרין עמ' ר"ו, אלא שלנגד עינינו

עומדת משמעות דברי הרמב"ם בספר הי"ד דיליה דאינו אלא מדרבנן כדלעיל. ובשתי המקומות אינו מפורש לשום צד.]

כיוצא בזה בקידושין נ"ט ע"א עני המהפך ובא אחר ונטלה ממנו נקרא רשע ופרשי" שיוירד לחיי חבירו. וגם זה בפשטות אינו עבירה אלא הנהגה רעה שנובעת ממדות מגונות. ויותר מזה מצינו בנדרים ט' ע"א כנדרי רשעים נדר בניזר ובקרנן בשבועה, היינו דרשעים נודרים אע"פ שאין זה איסור [ע"י מש"כ בכל זה בספר ברכת אברהם קע"ח].

ונפקא מינה בשני הגדרים שהצגנו הוא אם מרים ידו בלי כוונה להכות אלא לאיים גרידא. אם האיסור הוא משום דהוי תחילת הכאה אינו אסור אלא כמתכוון להכות אבל אם האיסור משום האיום, אסור אפילו בלי כוונת הכאה. ולשון השלחן ערוך הוא "המרים יד על חבירו להכות", ובס' ברכת שי [ברמן סנהדרין עמ' רמ"ב] כתב שאולי רמז שעובר דוקא כשמרים בכוונה להכות.

ותבט עיני ב'עומקא דפרשה' [מודיעין עילית תשס"ט פ' שמות] עוד נ"מ, דאם נימא דיוסוד האיסור משום תחילת הכאה א"כ אף חבירו לא שם לב כלל שהגביה עליו את ידו הרי זה אסור דאין תלוי כלל בחבירו אלא בתחילת מעשה הכאה אבל אם נימא דיוסוד האיסור הוא משום איום, א"כ לכאורה אין כאן איסור רק אם הוא הרגיש מאויים על ידו, והיכא שלא שם לב שהרים עליו ידו אינו עובר איסור. ואינו מוכרח.

עוד נ"מ דאם יסוד האיסור משום איום יתכן שאסור לאיים אפילו בדיבור בלא הרמת יד אבל אם יסוד האיסור משום תחילת מעשה הכאה בודאי אין לנו לחדש איסור זה לגבי צורות אחרות.

והוסיף שם להשוות את הלשונות בזה, דהנה לשון הגמ' בסנהדרין [נח] הוא המגביה ידו על חבירו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע וכתוב סתמא המגביה ידו על חבירו וכן הוא לשון הרמב"ם חובל ומזיק פ"ה ה"א אבל בשמור"ר איתא משעה שאדם מרים ידו להכות חב' וכו' ותנחומא קרח ס' ח הפושט ידו לחבירו להכות. וברמ"א ח"מ ס' ל' ד כ"ד כתב המגביה ידו על חבירו להכות ומכ"ז משמע דבעינן כוונה להכות. ומלשון משעה וכו' משמע דגדר האיסור משום תחילת מעשה הכאה וכן משמע ממקור הדרשה דילפינן מ'למה תכה' ומשה לא אמר למה אתה מגביה היד. אך בספר המצות להרמב"ם ל"ת ש כתב וכובר הזהירנו מלרמוז להכות אפילו לא יכה אמרו כל המגביה ידו על חבירו נקרא רשע. כ"ה בדפוס הישן ומלשון אפילו לא יכה משמע אפילו אין בדעתו להכות. ובאמת לא כתב אח"כ להכותו וגם בהל' חובל ומזיק כתב להכותו. גם הלשון מלרמוז להכות משמע דיוסוד האיסור הוא איום. אך במהדורת פרנקל שינו בלשון ספר המצות והוסיף להכותו וזה צ"ע. וראיתי בלשון החינוך מצוה תקנה שכתב ויחמיק מנעו אותו אפילו מלרמוז להכות אמרו כל המגביה ידו על חבירו להכות נקרא רשע ובדרך כלל הוא מצטט את לשון הרמב"ם. הנה השמיט מילים אפילו לא יכה ומצד שני כתב להדיא להכותו ומשמע דס"ל דצריך כוונה להכותו.

בת' מהר"ט [ח"ב חאה"ע ס' מג ד"ה ולפי עדות העד השני] כתב דאם המכה הוא ג"כ אינו עושה מעשה עמך אסור לו להכות חבירו שאינו נוהג כשורה. ומיישב בזה הא דאמר ר"ל המגביה ידו על חבירו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע שנא' ויאמר לרשע למה תכה רעך וכו' וקשה הלא המוכה היה ג"כ רשע דרתן ואבירם היו ומותר להכות למי שא"ע מעשה עמך כדאיתא ב"מ [ע"ג:] דאם אינו נוהג כשורה מותר להשתעבד בו אלא לפ"ז א"ש דכיון דגם המכה היה אינו עושה מעשה עמך אז אסור להכותו לחבירו. ועי' בס' מקרא מפורש פ' שמות שפירש בזה כוונת רבי"ז עה"פ למה תכה רעך ופירשי" רשע שכמותך והכוונה כנ"ל דאע"פ שהוא רשע ומותר להכותו, אמנם כיון שחבירו גם כן רשע כמותו א"כ שוב אין לו רשות להכותו יע"ש ועי' בס' פנינים מבי מדרשא [איניזשטיין פרשת שמות], ובס' דבר תורה [אברהם פרשת ויצא] ובחבצלת השרון [פ' שמות].

מובא באנציקלופדיה תלמודית [ערך חובל כרך יב עמ' תרפד הערה 88] "וכתבו ראשונים שמותר לקרוא אותו רשע" בשם מרדכי והגה"מ. וראיתי מעירים שזה אינו מדוייק, כן המרדכי [ב"ק פ"ח ס' קב] וההגה"מ [הלכות חובל ומזיק ה' ב] הביאו את הראב"ן שכתב שפוסקים דינו כן לקרותו רשע ופסול לעדות ושכנגדו נשבע ונטול. אם כן, אין הכוונה שמותר לכל אחד לקרוא אותו רשע אלא שלענין הלכתי של עדות וכדו' הוא נקרא רשע.

הילד כאינדוידואל

"ויאמר פרעה למילדות העבריות אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה" – מפרש רש"י [עפ"י הגמרא בסוטה י"א:] "פועה – זו מרים על שם שפועה ומזכרת והוגה לול, כדכך הגאונים המפייסות לתינוק בזוכה". ממשיך רש"י וכותב דיבור המתחיל חדש-ישן "פועה – לשון עקבה כמו "כיוולדה לפעיה" [ועקיה מ"ז י"ד]. ובתוספות במס' סוטה שומעים מנגינה אחרת [נ"א: ד"ה שהיתה פועה לולד] "פירעו רבינו חננאל, לחושת להישה, ויוצא הולד כמו שעושים נעשיו באזני אשה".

בפסוק כ"א כתוב "ועש להם בתים" ומפרש רש"י: "כהונה ליה ומלכות שקרויין בתים וכו' ומלכות [דהיינו דוד המלך] ממרים".

יש פה ים של קושיות, ונעמוד על כמה מהן: בד"ה "פועה" הראשון, רש"י מבאר "שפועה ומדברת והוגה", מעניין, שלשה הגדרות שונות למלה אחת. עומדים אנו ושואלים, האם ההגדרה היא פועה או הוגה או מפייסת? ואז רש"י אומר כדרך שהנשים "מפייסות" לתינוק בוכה, עכשיו ההגדרה היא "מפייסת" בלבד. ושוב, בדיבור האחר, רש"י מוסיף הגדרה חדשה שלל הזכרה בדיבור הקודם "צעקה", ומביא ראה מהפסוק שהפירוש הנוכח הוא צעקה. וא"כ לאו סיפא רישא, ולא רישא סיפא. "פועה מדברת והוגה" מול "צעקה". ואנחנו תמהים ושואלים – מה פירוש המילה פועה?

ראינו גם דברי רבינו חננאל שלגמרי מסבך אותנו – הוא מבאר שפועה היא "לחישא" בניגוד לכל ההגדרות הקודמות שראינו ברש"י, וגם חולק לכאורה על מה שכתוב בפסוק בישיעהו "כיוולדה אפעה" שבדודאי אין פירושו "לחישא". מאי האי? בנוסף, יש להבין, מה "המידה כנגד מידה" בשכר המלכות שקיבלה מרים?

נתחיל מההתחלה. צעקה היא דבר יחסי. אם חזן הוא, צריך לצעוק בטון גבוה. אם הוא מדבר בטון גריל, לא מילא את תפקידו, למרות שאם היה נכנס לבית שבו ישנים אנשים, והיה מדבר באותו טון, היו אומרים לו "למה אתה צועק". מה שנחשב לחישה במקום אחד, נחשב לצעקה במקום אחר. כל מצב וכל מציאות דורשים את הקול המתאים והראוי להם.

כשרש"י נתן הגדרות שונות למילה "פועה" [פועה ומדברת והוגה] הוא התכוון לומר, שהמילדת דברה עם כל ילד בסגנון דיבור המתאים לצרכיו. יש ילד שצריך "הוגה" ויש שצריך "מפייסת". קודם רש"י הסביר שיש כמה אפשרויות של פועה, – תלוי מה התינוק צריך. והיסוד הוא להשתמש בכל כוחו בטון המתאים [צעקה" כדברי רש"י המאוחרים]. אחר כך רש"י נותן דוגמה: אם התינוק בוכה – מפייסת אותו, כי זה מה שחסר לו. ואם התינוק אינו בוכה, יש דרכים אחרות לתקשר איתו. כל אמא מבינה איזה שפה מיוחדת מתאימה לתינוק בכל מצב. ממשיך רש"י, בהביאו הפסוק "כיוולדה אפעה" – כלומר, מה השפה של היולדת? צעקה, אפילו אם בשבילנו הטון שלה אינו מגיע לדציבלים הרגילים של צעקה, אבל בשבילה, במצב הנפשי בו היא נתונה, הקול שלה הוא בבחינת צעקה. מה שהיא אומרת – היא אומרת עם כל עוצמתה הפנימית. גם דברי הר"ח מאירים כספירים – לפעמים פנייה היא לחישה, דהיינו כאשר לוחשים בעוצמה [יש גם שקט עוצמתי – ראה בדרינו באורות הגבעה פרשת ויחי].

וממשיכים אנו את חוט המחשבה הלאה, להבין את מתנת "בתי מלכות" שהוענקה למרים. מהו גדרו של מלך? הרמב"ם [מלכים ג' ו'] שילבו הוא לב קהל ישראל". ועוד הפליג הרמב"ם בלשונו [מלכים ב' ו'] [וכדרך שחלק לו הכתוב הכבוד הגדול, וחייב הכל בכבודו, כך צוהו להיות לבו בקרבו שפל וחלל שנאמר 'ולבי חלל בקרבי'. ולא ינהג גסות לב בישראל יתר מדאי שנאמר "לבלתי רום לבבו מאחיו", ויהיה חונן ומרחם לקטנים וגדולים ויצא ויבא בחפציהם ובטובתם ויחוס על כבוד קטן שבקטנים, וכשמדבר אל כל הקהל בלשון רבים ידבר רכות שנאמר "שעמוני אחי ועמי", ואומר "אם היום תהיה עבד לעם הזה וגו'", לעולם יתנהג בענוה יתירה ויסבול טרחם ומשאם ותלונותם וקצפם כאשר ישא האומן את היונק, רעה קראו הכתוב, "לרעות ביעקב עמו ודרכו של רעה" מפורש בקבלה "כרועה עדרו ירעה בדורונו יקבץ טלאים ובחיקו ישא וגו'".

למדנו מלשון הזהב של הנשר הגדול, שמלך צריך ללכת לפי רוחו של כל אחד ואחד, להשפיל את עצמו מגובה מעמדו הרם ולקבל ולייקר את האינדוידואליות של כל יהודי ויהודי. זו הייתה בדיוק הפעולה הברוכה של מרים שהתורה מנציחה כשקוראת לה "פועה". היא ידעה ללכת לפי רוחו של כל תינוק ותינוק. לפעמים מפייסת, לפעמים הוגה, ולפעמים מדברת, והכל ב"צעקה" ובעוצמה – לפי צורך האינדוידואל, הפרט. היא השכילה להתעלם מהגישה הרווחת של "כוללנות", שלפיה מתייחסים אל כולם באותה צורה, ומדברים אל כולם באותו סגנון.

אי' בנדה [ל"א:] שהתינוק יורש את השחור שבעין מאמו. הגמרא משאירה אותנו ממששים באפילה להבין מה הקשר בין האשה לבין השחור שבעין. והעומק הוא, שהשחור נקרא "אישון" שפירושו "איש קטן". באישון עין מצולמת תמונה מזערית של הדמות המשתקפת בתוכו. אשה, יותר מגבר, בזכות הבינה היתירה שניתנה לה, מוכשרת ומסוגלת להבחין בשוני בין טיפוסים בכלל וילדים בפרט. תשאל אמא על האופי של התינוק שלה, והיא תדע לספר בפרטורט. תשאל את האבא, והוא יענה בתמיהה "איזה אופי? הוא תינוק". דוד המלך הוא מצאצאי מרים, שזכתה לנכדה הגדול, עקב יחסה לכל תינוק לפי צרכיו המיוחדים, שמקביל בדיוק לתפקיד המלך, להתייחס לכל אחד לפי רוחו ואופיו האישי. לגברים אין זמן וסבלנות לניתוחי אופי מרובים, הם מעששים ותכליתיים. הנשים, לעומת זאת, חיות את השוני והמיוחדות של בני אדם ולא מחפשות את השורה התחתונה בלבד. מעתה מובן לנו למה מרים זכתה להיות אמא של מלכות. מעניין ששפרה, דהיינו יוכבד, שהייתה משפרת את הוולד, ומיישרת אבריו, שאלו פעולות סטנדרטיות, זכתה לכהונה ולזיה, שהן מתנות שמים קבועות, המתקבלות בתורשה.

עכשיו מתחילים ימי השובב"ם. איך מונעים מילד מלגדול שובב? כל ישראל בני מלכים הם. צריך להתייחס לכל אחד כמו שמלך ישראל היה מתייחס לכל יהודי – כאינדוידואל, כפרט. כל ילד יש לו צרכים שונים, רצונות מיוחדים, שאיפות לעתיד, תקוות שונות, חולשות אופי, רגישויות וכו' וכו'. חייבים לעשות "מחקר מדעי" ולבדוק בכל ילד, איזה סוג יחס הוא צריך. יש ילדים שזקוקים ליותר חום ואהבה ויש ילדים שזקוקים דווקא שתשים דגש על משמעת והעמדת גבולות. יש שאוהבים שיקות, יש שמעדיפים חיבוקים ויש שרוצים דוקא ... ממתק. ויש [רובם ככולם] שצרכים את כל ה"ל". אם הורה אינו יודע איזה יחס מיוחד לתת לילד מסוים – נדאי להתייעץ עם מביני דבר, ובראש ובראשונה – האשה... "חונן לנער על פי דרכו" – הדרך שלו הייחודית, ולא דרך אחת לכולם. אם נפנים את המסר וגם נראה סייענתא דשמאי – נזכה לגדל זרע ברך ה', המרבים אור בעולם! [עפ"י דא"ח ששמעתי מהאדמו"ר שליט"א בשיעור שנמסר אור ליום ו' פרשת שמות תשע"ג]

שבת שלום ואורות אין סוף!!!